

SOLER, Josep; GALLEGO-BALSÀ, Lúdia (2019).
*The sociolinguistics of higher education: Language policy
and internationalisation in Catalonia*. Cham: Palgrave Pivot. 134 p.

Josep Soler i Lúdia Gallego-Balsà —professors, respectivament, del Departament d'Anglès de la Universitat d'Estocolm i del Departament d'Estudis Anglesos i Alemanys de la Universitat Rovira i Virgili— signen aquest llibre, que té per objectiu analitzar com responen les universitats catalanes al repte de la internacionalització sense renunciar al seu paper promotor de la identitat cultural del país. D'una banda, els autors es fixen en la política lingüística explícita de les universitats públiques catalanes —plasmada en els respectius *plans de llengües*— per analitzar com gestionen el conflicte d'usos derivat de l'expansió de l'anglès com a llengua franca acadèmica en un context de bilingüisme asimètric, que perpetua «the pre-eminent role of the Spanish Language» (p. 44). De l'altra, però —i aquest és el principal objecte d'estudi del llibre—, els autors abracen models d'anàlisi participatius de la política lingüística —entesa com un procés complex i dinàmic que es negocia constantment en les interaccions humanes diàries— per analitzar —des de la superació de la dicotomia entre polítiques *top-down* i *bottom-up*— les tensions, les ambigüitats i els efectes psicològics i emocionals que els diferents agents de les universitats catalanes experimenten a conseqüència del procés d'internacionalització. L'obra s'estructura en sis capítols: cinc de monogràfics i un de conclusions.

En el primer capítol, els autors constaten que el debat sobre el paper de les llengües en l'educació superior en contextos no anglòfons sovint és un objecte de controvèrsia, i justifiquen la necessitat d'abordar l'anàlisi de la política lingüística universitària des d'una combinació de mètodes discursius i etnogràfics que permetin transitar de les polítiques oficials als discursos i les pràctiques sobre el terreny, en línia amb els anomenats *new language policy studies* ('nous estudis de política lingüística', McCarty *et al.*, 2011).

En el segon capítol s'acoten els conceptes *internacionalització* i *política lingüística universitària* i es revisa l'extensió de l'anglès com a llengua de la docència en contextos internacionals diferents, amb una voluntat explícita de transcendir el marc europeu. Els autors argumenten que aquesta expansió, que des dels governs sovint és vista com un risc per a la sostenibilitat de les llengües acadèmiques locals, en realitat és una oportunitat per enfortir la consciència intercultural de la comunitat universitària i per avançar cap a una veritable internacionalització del currículum que n'elimini els vestigis colonials. Els autors també adverteixen, tanmateix, que *internacionalització* no s'hauria d'equiparar amb *mercantilització*, perquè paradoxalment aquest afany de competitivitat pot generar l'efecte contrari, a saber: l'obtenció de nivells baixos de

pluralisme lingüístic i de comprensió intercultural i, en definitiva, de competitivitat internacional.

En el tercer capítol, Soler i Gallego-Balsà fan servir una combinació de mètodes quantitativs i qualitativs per identificar els temes recurrents i capturar la narrativa dels plans de llengües de les vuit universitats públiques catalanes, amb l'objectiu de determinar com aquestes institucions defineixen i reflecteixen l'estatus i el paper de les diferents llengües acadèmiques en els seus documents de política lingüística institucional. Després d'aturar-se en conceptes clau com *transparència* i *seguretat lingüística*, l'anàlisi qualitativa de continguts permet als autors arribar a diverses conclusions: així, afirmen que la consideració del català com a llengua institucional i preeminent en la docència es justifica a través de l'observança del marc jurídic; la presència del castellà, en canvi, s'associa més aviat al dret individual dels usuaris a utilitzar-lo en tant que és llengua oficial, però sovint no es considera un actiu en el procés d'internacionalització; finalment, l'anglès és vist com un capital lingüístic necessari, però l'ús reiterat de l'eufemisme «tercera llengua» per referir-s'hi indica, a parer dels autors, la incomoditat de moltes universitats per impulsar-ne l'ús com a llengua docent. Certament, la contextualització sobre el marc jurídic i la definició de conceptes troncats com *transparència* i *seguretat lingüística* són imprescindibles perquè els lectors internacionals a qui s'adreça aquest volum comprenguin la situació de les llengües a l'educació superior de Catalunya. Entre els agents locals més vinculats a la política lingüística universitària, en canvi, probablement l'anàlisi que es presenta és prou coneguda i s'ha vist superada per informes com el que signen Flors-Mas i Vila (2021).

En el quart capítol es presenta una microanàlisi etnogràfica de la política lingüística d'una universitat petita de la Catalunya interior anonimitzada com a UC. Concretament, en aquest estudi de cas s'analitza com els diferents agents de la comunitat universitària es posicionen respecte de la política lingüística institucional i com construeixen aquest posicionament ideològic —en anglès, *stance*— en interacció amb la resta d'agents. El corpus de dades es va recollir entre el 2009 i el 2011 en entrevistes individuals i grupals, i, també, mitjançant l'observació participant dels investigadors en esdeveniments i classes d'acolliment lingüístic. Malgrat que es tracta d'un treball essencialment qualitatiu, en aquest punt sorprèn que només s'hagin analitzat alguns fragments —pocs— dels discursos de set professors —tres de grau i quatre del Servei de Llengües—, un membre del personal d'administració i serveis i nou alumnes internacionals. Les dimensions del corpus obliguen a plantejar-se fins a quin punt els testimonis del llibre es poden considerar representatius de l'experiència d'aquests col·lectius tant a la universitat estudiada com al conjunt del sistema universitari de Catalunya.

El cinquè capítol té per objectiu, precisament, establir connexions entre les anàlisis dels plans de llengües del capítol tres i els resultats de l'estudi etnogràfic del capítol quatre, i proposa una sistematització dels posicionaments ideològics dels entrevistats en tres grans grups. En primer lloc, els autors constaten que el personal del Servei de Llengües s'alinea amb la política lingüística oficial i expressa un punt de vista explícitament favorable a la promoció del català com a llengua docent i d'aprenentatge. El professorat de grau, per contra, presenta un punt de vista molt més ambivalent per-

què defensa la necessitat de trobar un equilibri entre les previsions del model i l'acomodació a les peticions de l'alumnat internacional. Aquests agents es qüestionen la viabilitat del principi de seguretat lingüística, ja que consideren que prioritza la llengua per davant dels continguts, i assenyalen que el compliment estricte d'aquest principi pot ser una arma de doble tall, atès que una part del professorat podria acabar renunciant a fer docència en català per estalviar-se conflictes amb l'alumnat estranger. En aquest punt es troben a faltar, però, propostes concretes del personal docent i investigador per fer efectiva la flexibilitat que reclamen. Quin mecanisme proposen per permetre «l'ús de la llengua espanyola com a llengua franca [...] però de manera equilibrada amb la promoció i protecció del català com a llengua de la docència»? (p. 91). D'altra banda, sembla que la tendència entre les universitats públiques és justament la contrària: reforçar el principi de seguretat lingüística i ampliar fins al 80 % la docència en català en els graus universitaris. Finalment, el tercer gran posicionament ideològic que els autors identifiquen entre els entrevistats és el de l'alumnat internacional, entre el qual hi ha consens a considerar el català com un obstacle i que, per tant, s'oposa a un model de gestió de les llengües a la universitat que percep com a monolingüe en català. Aquest alumnat, que s'arriba a declarar en «xoc lingüístic» i es victimitza en constatar que hi ha una falta de correspondència entre les seves expectatives i l'ús real del català a l'aula —la qual cosa evidencia que el que falla estrepitosament és la preacollida—, critica la rigidesa institucional que deriva del principi de seguretat lingüística i interpreta com una manca de professionalitat l'adhesió del professorat a aquest principi.

Davant d'aquesta problemàtica, i en previsió que les tensions vagin en augment, els autors demanen una reflexió més profunda per tal que la política lingüística garanteixi una inclusió lingüística i acadèmica de tota la comunitat universitària sense excloure el català com a llengua docent. D'entre les seves propostes, que inclouen també treballar els discursos associats a les llengües durant els cursos d'acolliment lingüístic i cultural, destaca la introducció de pràctiques pedagògiques multilingües a l'aula, perquè l'arrel del conflicte no és tant, a parer dels autors, la docència en català com les pràctiques docents monolingües d'alguns professors. En definitiva, Soler i Gallego-Balsà reclamen transitar d'una concepció del multilingüisme com a acumulació de monolingüismes cap a unes aules en què el català, el castellà i l'anglès siguin necessàriament i de manera simultània llengües docents per mitjà de pràctiques translingües, en línia amb els postulats de Van der Walt (2016). Probablement en aquest punt convindria acotar conceptualment el concepte *transllenguatge* o *transllenguar* —en anglès, *translanguaging*. Potser també es podrien considerar vies alternatives per mitigar el conflicte, com ara transferir la responsabilitat de determinar la llengua docent del professor a la institució i millorar la informació de l'alumnat internacional en origen, a fi que no es produeixi aquest xoc entre les seves expectatives i la realitat en les universitats de destinació.

En el sisè i darrer capítol, els autors aprofundeixen en la proposta de Van der Walt (2016) i argumenten que les pràctiques translingües serien una bona via per dotar el professorat de més flexibilitat. Concretament, proposen gestionar els usos lingüístics

a l'aula a partir d'un procés participatiu inicial que permeti transitar de la prospecció de les competències de l'alumnat a l'adopció d'un acord d'usos trilingües en què el català, el castellà i l'anglès esdevinguin llengües docents i d'aprenentatge. Conscients, tanmateix, dels riscos que una proposta com aquesta podria tenir per a la sostenibilitat a mitjà termini de la llengua catalana, els autors proposen assumir els cinc principis teoritzats per Cenoz i Gorter (2017) per assegurar la viabilitat de les llengües minoritzades en el context global actual. A grans trets, aquests principis inclouen des de la preservació d'espais d'ús exclusiu per a la llengua minoritzada fins a la posada en pràctica d'estratègies pedagògiques multilingües —com l'alternança de codis en un mateix text— que facin indispensable un cert domini de totes les llengües docents per assolir els diferents objectius d'aprenentatge.

En definitiva, Soler i Gallego-Balsà tracten des d'una perspectiva complexa el debat sobre els usos lingüístics institucionals i docents en el sistema universitari públic —i no privat— de Catalunya i proposen una via per resoldre les tensions i els efectes organitzatius i emocionals que la gestió de les llengües a l'aula genera en els agents implicats. Certament, la seva proposta és difícil de dur a la pràctica en un marc de desconeixement generalitzat —tant productiu com receptiu— de la llengua pròpia entre una part substancial dels actors implicats —els alumnes internacionals—, però estem d'acord amb els autors que cal abordar el repte de la internacionalització de l'educació superior amb un esperit inclusiu i amb la voluntat de desconflictitzar l'ús del català com a llengua docent. Benvingudes siguin totes les propostes que ens ajudin a reflexionar-hi.

Esteve VALLS

Universitat Internacional de Catalunya. Institute for Multilingualism

BIBLIOGRAFIA DE REFERÈNCIA

- CENOZ, Jasone; GORTER, Durk (2017). «Minority languages and sustainable translanguaging: Threat or opportunity?». *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, vol. 38, núm. 10, p. 901-912.
- FLORS-MAS, Avellí; VILA, Francesc Xavier (2021). *La regulació dels usos lingüístics institucionals no docents a les universitats de l'espai Vives*. Castelló de la Plana: Xarxa Vives d'Universitats.
- MCCARTY, Teresa L.; COLLINS, James; HOPSON, Rodney K. (2011). «Dell Hymes and the new language policy studies: Update from an underdeveloped country». *Anthropology & Education Quarterly*, vol. 42, núm. 4, p. 335-363.
- WALT, Christa van der (2016). «Reconsidering the role of language-in-education policies in multilingual higher education contexts». *Stellenbosch Papers in Linguistics Plus*, vol. 49, p. 85-104.